

De Handelingen van Paulus en Tekla (Uit de Apocriefen)

De keuze van Tekla

Dorpskerk - Blaricum

Voorganger: ds. Jurjen Zeilstra

Inleiding

We onderbreken de serie over Job met een legende uit een van de apocriefe (niet in de canon opgenomen) boeken uit de vroege kerk: De Handelingen van Paulus en Tekla. Het gaat over Tekla, een mooie rijke jonge vrouw uit de stad Iconium in Lycaonia in Klein Azië, het huidige Turkije, raakt diep onder de indruk van de prediking van Paulus. Zij weigert te

1

trouwen. Zij doopt en geeft onderricht, gedraagt zich dus in feite als een ambtsdrager in de kerk. De legende vertelt dat zij, veroordeeld tot de arena, de wilde dieren overleeft, omdat een leeuw haar verdedigt. Aan het einde van de 2^e eeuw krijgt de populaire Tekla de trekken van

een vrouwelijke apostel naast Paulus. Hoewel de officiële kerk daar nooit op is doorgegaan, bestaat er in de Grieks orthodoxe kerk een Tekla iconenverering tot op de dag van vandaag.

Schriftlezing Oude Testament: Daniël 6, 20-24

Schriftlezing Apocriefen: De Handelingen van Paulus en Tekla¹, 18-22 en 37-39 In de nacht deed Tekla haar armbanden af en gaf die aan de poortwachter. En nadat de deur was opengemaakt ging ze op weg naar de gevangenis, Ze gaf de cipier haar zilveren spiegel en ging naar binnen, naar Paulus. Ze ging aan zijn voeten zitten en hoorde grote dingen van God. En Paulus trok zich nergens wat van aan, maar gedroeg zich vol vertrouwen op God. Bij haar groeide het geloof en zij kuste zijn boeien.

Toen de familie van Tekla en Tamiris haar trachtte te vinden omdat ze zoekgeraakt leek te zijn en in alle straten werd gezocht, meldde iemand van de slaven van de poortwachter dat ze 's nachts was vertrokken. Ze ondervroegen de poortwachter en die zei hun dat zij naar de vreemdeling in de gevangenis was gegaan. En op diens aanwijzing gingen ze op weg en ze vonden haar als het ware net zo geboeid als Paulus, maar zij door liefde. En ze vertrokken samen met de menigte en ze brachten de gouverneur op de hoogte.

En hij beval dat ze Paulus naar de rechterstoel zouden brengen. En Tekla rolde over de grond op de plaats waar Paulus had geleerd toen hij in de gevangenis had gezeten. Maar de gouverneur gaf bevel dat ook zij voor de rechterstoel zou worden gebracht. En vol vreugde ging ze blij op weg. Maar toen Paulus opnieuw werd voorgeleid schreeuwde de menigte des te harder: 'Hij is een tovenaars, weg met hem!' Maar de gouverneur luisterde met genoeg naar Paulus over diens heilige werken.

En na overleg ontbood hij Tekla. Hij zei: 'Waarom trouw je niet met Tamiris in overeenstemming met de wet van de Ikoniers?' Maar ze stond Paulus strak aan te kijken en toen ze geen antwoord gaf riep haar moeder Theokleia: 'Verbrand de misdadiger, verbrand deze vijand van het huwelijk midden in het theater opdat alle vrouwen die door deze man zijn onderwezen, bang worden.'

En de gouverneur was hevig geëmotioneerd. En na hem te hebben laten geselen zette hij Paulus uit de stad, maar Tekla veroordeelde hij tot de brandstapel. En onmiddellijk stond de gouverneur op en vertrok naar het theater en de hele menigte ging naar het schouwspel. En Tekla zocht naar Paulus zoals een lam in de woestijn op zoek is naar de herder. En met haar blik op de menigte zag zij de Heer zitten in de gedaante van Paulus en zij zei: 'Paulus is gekomen om naar mij te kijken alsof ik het niet zou uithouden.' En ze had haar blik strak op hem gericht, maar hij ging weg naar de hemel.

Jongens en meisjes brachten hout en stro om Tekla te verbranden. Maar toen ze naakt werd binnengeleid begon de gouverneur te huilen en hij was verwonderd over haar innerlijke kracht. De gerechtsdienaren brachten het hout in gereedheid en gaven haar bevel op de brandstapel te gaan staan. Ze maakte het kruisteken en ze klom op het hout. En zij staken het in brand. Er laaide een grote brand op, maar het vuur raakte haar niet aan. Want God had

¹ De gebruikte tekst is in de vertaling van Klijn. Klijn, A.F.J., *De Apocriefen van het Nieuwe Testament. Buitenbijbelse Evangelien, Handelingen, Brieven en Openbaringen*, Kampen 2006, 154-175.

medelijden en liet een onderaards gerommel ontstaan. Van boven maakte een wolk vol water en hagel een schaduwplek. De hele inhoud van de wolk werd uitgegoten zodat velen gevaar liepen te sterven. Het vuur ging uit en Tekla werd gered.

[Daarna wordt Tekla voor de leeuwen gegoooid. Ook deze kunnen haar geen kwaad doen.]

En de gouverneur riep Tekla bij de wilde dieren vandaan. Hij zei: 'Wie ben je? Wat is er met je dat zelfs de wilde dieren je niet aanraken?' Ze zei: 'Ik ben een dienaar van de levende God. Wat er met me is, is dat ik mijn vertrouwen gesteld heb in de Zoon van God in wie Hij een welbehagen heeft. Door hem heeft niet een van de wilde dieren mij aangeraakt. Hij is de enige weg tot het heil en Hij is het fundament van het eeuwige leven. Hij is een toevlucht voor hen die door storm geteisterd worden. Een rustplaats voor verdrukten. Een beschutting voor wanhopigen. Kortom, wie niet in hem gelooft zal niet leven, maar sterven tot in eeuwigheid.' En toen hij dit had gehoord gaf de gouverneur bevel kleren te brengen. Hij zei: 'Kleed je aan.' En zij zei: 'Hij die mij heeft gekleed toen ik naakt was tussen de wilde dieren, die zal mij bekleden met het heil op de dag van het oordeel.' En ze nam de kleren en trok ze aan. En terstond vaardigde de gouverneur een decreet uit dat luidde: 'Tekla, de dienaar van God, de godvrezende vrouw, geef ik jullie in vrijheid terug.' Daarop riepen alle vrouwen met luide stem en als uit één mond gaven zij lof aan God. Ze zeiden: 'Er is één God, Hij die Tekla heeft gered.' Zo raakte de hele stad door deze roep in rep en roer.

Schriftlezing Evangelie: Lucas 20, 27-40

Prediking

Gemeente van Christus,

het is moeilijk voorstelbaar dat het verhaal van Tekla en Paulus helemaal precies zo is gebeurd als het is opgeschreven. Met name verwacht ik dat moderne lezers moeite hebben met wonderen als het doven van de brandstapel door de stortbui en de leeuwin die zich aan de voeten van Tekla vleit, en die een berin verscheurt die het op Tekla gemunt had en die tenslotte zelf gedood wordt terwijl zij een mannetjesleeuw die Tekla aanvalt, doodt. Voor ons kunnen zulke elementen een verhaal ongeloofwaardig maken. Dat is, denk ik, vooral omdat wij vandaag zoveel verhalen kennen van mensen die niet worden gered. Waar is God wanneer mensensmokkelaars zich verrijken ten koste van straatarme vluchtelingen en migranten? Wat doet God, terwijl onder ogen van de Griekse kustwacht honderden mensen verdrinken?

Maar zo denken gelovigen in de oudheid niet. Mensen in de 2^e eeuw, dat is de tijd dat het verhaal van Tekla, na honderd jaar mondeling te zijn doorverteld, is opgeschreven, herkennen in de wonderen die heiligen omgeven, direct Gods reddende hand. Dit is precies zoals ze deze ook in de bijbelse verhalen zien. Dat is waar zij in hun eigen leven naar verlangen. Dat was niet alleen zo voor christenen, maar het was eigen aan religieuze beleving in die tijd in de brede zin van het woord. Dus juist dat wat voor ons vaak een struikelblok is, dat is voor de lezer of toehoorder in de oudheid, integendeel, vaak een aansporing om te geloven, een aanvuring van verlangen. Tot tweemaal toe wordt Tekla gered. Wat Tekla overkomt, op de brandstapel te Iconium en in de arena van Antiochië, dat was de vrienden van Daniël overkomen in de vurige oven en Daniël zelf in de leeuwenkuil.² We kunnen met grote waarschijnlijkheid stellen dat velen, door zich op iemand als Tekla te concentreren, eeuwenlang een spirituele bron hebben gekoesterd, die mensen heeft geholpen zich schrap te zetten in een vaak meedogenloze samenleving.

² Cf. Thierry, J.J., *Vrouwen in de vroegchristelijke kerk*, 's-Gravenhage 1990, 34.

het sterke verlangen van Tekla en andere vrouwen ongehuwd te blijven en, zo lijkt het, in het geheel geen moederschap of seksuele beleving na te streven. Dit past niet in het mensbeeld van onze tijd. Toch denk ik dat dit wel degelijk een belangrijke factor is geweest in de tijd waarin de vroege kerk haar aantrekkingskracht ontwikkelde. Er moet een grote groep mensen zijn geweest, niet alleen, maar wel vooral, vrouwen, in het bijzonder hooggeplaatste dames, die het niet getrouwd hoeven te zijn als een enorme bevrijding hebben ervaren. Voor deze vrouwen is de verkondiging van het christelijk geloof een graag gehoorde oproep tot een ascetisch, aan God toegewijd, leven. Maar door in te gaan op deze roep tot een sobere leefstijl en spiritualiteit tarten zij de sociale orde van hun samenleving en dat riep enorme weerstand op.

Het opvallende is dus dat Tekla in de problemen komt, niet eens zozeer omdat zij christen wil worden, maar in de eerste plaats omdat zij, na Paulus gehoord te hebben, niet meer wil trouwen met een man. Tekla wordt beschreven als een mooie jonge vrouw van 18 jaar. Het is tot daaraan toe dat zij drie dagen, zoals het er staat, als een 'spin aan het raam' geplakt zit in het naastgelegen huis, wanneer de apostel Paulus daar spreekt. Maar dat ze onder invloed van deze Paulus heel eigenwijs besluit maagd te willen blijven slaat in de stad in als een bom. Het is haar eigen moeder die groot alarm slaat. Tekla's verloofde, Tamyris, raakt in paniek en gaat verhaal halen bij de vrienden van Paulus. Twee van de reisgenoten van Paulus worden door hem ondervraagd over de inhoud van dit rare geloof, dat Paulus verkondigt.

Die boodschap van Paulus is in lijn met wat wij van de hand van de apostel lezen in het Nieuwe Testament. Daar schrijft Paulus in zijn 'eerste' brief aan de Korintiërs uitgebreid over het huwelijk. Hij doet de aanbeveling geen huwelijkspartner te zoeken, tenzij je het niet laten kunt.³ Er wordt in de prediking van Paulus wel vaker een direct verband gelegd tussen onthouding en het geloof in de opstanding.⁴ De beste voorbereiding op het eeuwige leven lijkt voor Paulus de onthouding van lichamelijke gemeenschap te zijn. Ook aan Jezus worden dergelijke woorden toegeschreven. Hij heeft in ieder geval het huwelijk als vanzelfsprekend sterk gerelativeerd toen hij zei:

De kinderen van deze wereld huwen en worden uitgehuwelijkt, maar wie waardig bevonden is deel te krijgen aan de komende wereld en aan de opstanding van de doden, huwt niet en wordt niet uitgehuwelijkt.⁵

Jezus heeft kennelijk de overtuiging gehad dat er in het licht van de komst van het Koninkrijk van God dringend behoefte was aan mensen met een radicaal andere prioriteit. Dit is een wonderlijk heiligingsideaal met, in onze oren misschien, sektarische trekken, hoewel het in de Rooms-katholieke kerk onder de term 'celibaat' nog altijd een belangrijke rol speelt, wanneer het gaat om toewijding aan het geloof en beschikbaarheid voor het priesterschap.

³ 1 Korintiërs 7. Paulus zet zich echter af tegen degenen die het huwelijk verbieden. Die waren er kennelijk ook, cf. 1 Timoteüs 4,3.

⁴ Grieks: 'enkrateia' (onthouding, zelfbeheersing, ingetogenheid, maar bedoeld wordt vooral: seksuele onthouding, maagdelijkheid) en 'anastasis' (opstanding). Cf. Paulus voor Felix: Handelingen 24,25: 'Maar toen Paulus sprak over gerechtigheid en zelfbeheersing en over het komende oordeel van God werd Felix bang...' Thierry, *ibidem*, 21-22.

⁵ Lucas 20,35.

Als je je afvraagt wat dan zo boeiend is geweest aan de woorden van Paulus in Iconium denkt de schrijver, (of zou het mogelijk een schrijfster zijn geweest?) aan zaligsprekingen die lijken op die van Jezus in de evangeliën. Paulus zegt hier:

Zalig de zuiveren van hart,
want ze zullen God zien.
Zalig die hun lichaam kuis bewaren,
want ze zullen een tempel van God worden.
Zalig die zich beheersen,
Want God zal met hen spreken.⁶

Heel opvallend is dan dat er niet zoveel voor nodig is om Paulus in het gevang te krijgen. Kwade tongen zijn al bijna genoeg. De gouverneur wil hem wel aanhoren, maar verder doet steekt hij nauwelijks een vinger uit om Paulus te redden. Hij lijkt op Pilatus. Maar de vindingrijke Tekla koopt de poortwachter om met haar sieraden en weet 's nachts de gevangenis binnen te komen. Zij weet tot de cel van Paulus door te dringen en verdiept haar geloof door daar naar zijn verkondiging te luisteren. Zij kust de boeien van de apostel.⁷

Kennelijk is diezelfde boodschap van Paulus voor sommigen heel bedreigend, voor anderen juist heel bevrijdend. Paulus wordt door het volk beschuldigd van tovenarij: 'hij heeft alle vrouwen bedorven.' Het is haar eigen moeder die niet kan verwerken dat Tekla nu weigert te trouwen. Zij schreeuwt dat Paulus, deze vijand van het huwelijk, moet worden verbrand. Maar de gouverneur volstaat met Paulus de stad uit te zetten. Het is die arme Tekla, die achterblijft en als een soort heks op de brandstapel belandt. Een samenleving in paniek heeft een zondebok nodig en wil een afschrikwekkend voorbeeld stellen.

Er moet in de vrije houding van Tekla iets zijn geweest dat bedreigend aanvoelde, niet alleen voor de mannen die zij openlijk afwijst. Dat afwijkende gedrag wordt niet getolereerd. De eerste afwijzing betreft haar verloofde in Iconium.⁸ Maar later in Antiochië zal ze ook de vooraanstaande Alexander afwijzen. Deze drong zich op straat, in het openbaar, onbeschaamd op aan de knappe verschijning die Tekla moet zijn geweest. Er ontstond een worsteling, waarbij Tekla hem zijn Romeinse erekrans van het hoofd rukte, mogelijk een keizerlijke onderscheiding. Dit soort vrouwenverzet is voor de mannen in die tijd onvergeeflijk. Het is dan frappant dat juist de moeder van Tekla haar zo afvalt en de orde van de dingen zoals ze kennelijk nu eenmaal zijn niet alleen verdedigt, maar bereid is haar eigen dochter aan het behoud van die orde op te offeren. Het is een pijnlijk verraad, psychologisch misschien wel te verklaren, maar het blijft schrijnend. Als je er over nadenkt is het heel indringend dat Tekla aan het eind van het verhaal teruggaat naar haar moeder en tot haar zegt:

Theokleia, moeder, kun je geloven dat er een Heer in de hemel leeft? Want indien het geld is waarnaar je hart uitgaat, de Heer zal het je door middel van mij geven. [Maar] Indien het een kind is waarnaar je verlangt: Zie ik sta voor je!⁹

⁶ De Handelingen van Paulus en Tekla, 5a.

⁷ Ze wentelt zich op de plaats waar Paulus heeft gepredikt. Ze lijkt wel verliefd op het woord van de apostel. Sommigen hebben aan hysterie gedacht. Haar liefde doet denken aan die van de middeleeuwse mystici zoals

Teresa van Avila.

⁸ Huidige Konya, stad in midden Turkije, 250 km vanaf de Middellandse Zee.

⁹ De Handelingen van Paulus en Tekla, 43.

5

Er zijn spanningen tussen mannen en vrouwen in de samenleving en de houding die Tekla aanneemt is voor haar stadgenoten onacceptabel, ook al is zij van hoge komaf. Opvallend is dat er geen vader van Tekla is, die een rol speelt. Mogelijk was hij al eerder gestorven. Misschien was Tekla daarom wel zo eigenwijs geworden. In ieder geval beschadigde Tekla de eer van mannen.¹⁰ Daarmee heeft zij, zo lijkt het eerst, niet de hemel, maar de hel over zich afgeroepen. Haar gedrag kan niet. In het saaie provinciestedje Iconium helpen tenslotte zelfs de kinderen mee om haar brandstapel te bouwen.

Maar in Antiochië, destijds een wereldstad, de vierde stad van het Romeinse Rijk, zo meldt het verhaal, is er toch een andere mentaliteit dan in het kleine Iconium. Wanneer Tekla hier als 'heiligschenster' wordt veroordeeld tot de wilde dieren, spreken vrouwen en kinderen daar schande van. In de ogen van de vrouwen van Antiochië is dit een 'misdadig vonnis'.¹¹ Op zeker moment wordt Tekla hier in bescherming genomen door de weduwe van de koning van Tracië, een familielid van de keizer, voor Tekla is zij als een vriendin en tweede moeder. Ook daaraan kun je zien dat Tekla geen gewoon meisje was, maar vanwege haar afkomst in de hoogste kringen verkeerde.

U begrijpt, het verhaal van Tekla heeft feministen die wilde opkomen voor de vrijheid van vrouwen, doorgaans zeer geboeid.¹² Zij hebben in Tekla een vrouw gezien die in ieder geval niet op haar knieën lag voor mannen, maar wel voor God. Dat klopt natuurlijk. Ook is een interessant detail dat Tekla op een gegeven moment in het verhaal om bij Paulus te kunnen komen, zich verkleedt als een man.¹³ Het tekent haar als een eigenzinnige vrouw die zich door conventies niet liet belemmeren. Wij in West Europa in de 21^e eeuw, kennen die beperkingen zo niet meer, maar er zijn ook vandaag wel degelijk nog altijd culturen, waarin er geen ontkomen aan is. Je hebt als vrouw, maar ook als man, je voor gestante rol te spelen of je het leuk vindt of niet. Tekla gaat dwars daartegenin en in haar toewijding aan God is sinds de opkomst van het feminisme ongewoon krachtig verzet tegen een patriarchale orde van haar tijd gelezen. Kan dat zomaar?

Er is kritiek mogelijk op de al te enthousiaste feministische interpretatie van het Teklaverhaal, die met name in de jaren tachtig van de vorige eeuw heel populair was. Terecht wordt door historici het bezwaar gemaakt dat de feministische agenda over de bevrijding van de vrouw niet zomaar terug geprojecteerd mag worden in een vroegchristelijke legende. Oneerbiedig gezegd: Je kunt van de heilige Tekla niet zomaar een 'dollemina' *avant la lettre* maken. Zo wordt op een vrome legende een feministische fantasie geprojecteerd. En toch... er is iets heel uitzonderlijks met deze Tekla. Of haar belevenissen nu wel of niet letterlijk echt zijn gebeurd, kennelijk zijn er al in de 2^e eeuw mensen geweest die de houding van een Tekla hebben bewonderd en hebben willen vastleggen, terwijl anderen geschokt en verontwaardigd reageerden. Misschien is het boekje 'Handelingen van Paulus en Tekla' wel door een vrouw geschreven. Waarom zijn deze verhalen zo gekoesterd? Er moeten in de vroege kerk vrouwen zijn geweest, maar wie weet, misschien ook wel mannen, die de bevrijding uit de al te starre rolpatronen en schijnbare vanzelfsprekendheden, die het christendom bracht wel degelijk als een grote vooruitgang en een bevrijding van Godswege hebben verwelkomd. Hun Godsbeleving stond direct in verband met een in die tijd vernieuwende kijk op de zin van het leven. Het huwelijk maakte de man in de oudheid, niet alleen juridisch, tot eigenaar van de

¹⁰ Hun *dignitas* (Latijn), hun *timè* (Grieks).

¹¹ De Handelingen van Paulus en Tekla, 28.

¹² Zie: Matthews, S., 'Thinking of Thecla: Issues in Feminist Historiography' in: *Journal of Feminist Studies in Religion*, Vol.17, No.2, Fall 2001, 39-55.

¹³ De Handelingen van Paulus en Tekla, 40.

vrouw. Die gang van zaken wordt niet langer door iedereen normaal gevonden. Maatschappelijke verplichtingen werden kritisch getoetst. Dit moet een van de grote aantrekkingskrachten van het jonge christendom zijn geweest. U kent de woorden van de apostel Paulus, kernachtig samengevat: 'In Christus is man noch vrouw'.¹⁴ Ooit heeft dat revolutionair geklonken.

De apostel Paulus is natuurlijk de hoofdpersoon van het verhaal dat niet in de bijbel terecht is gekomen. Maar de wijze waarop Paulus in dit boekje wordt beschreven komt frappant overeen met de beschrijving in Handelingen der apostelen, door Lucas, dat zo'n belangrijke plaats inneemt in het Nieuwe Testament:

...een man klein van gestalte,¹⁵ een kaal hoofd, kromme benen, kracht gebouwd, doorlopende wenkbrauwen, een enigszins uitstekende neus, een innemende verschijning, kortom, nu eens zag zijn gezicht eruit als van een man en dan weer als van een engel.¹⁶

Paulus is de vereerde apostel. Maar het wonderlijke is dat, wanneer het om Paulus gaat, hij het niet is die deze bijzondere vrouw Tekla doopt. De apostel blijkt er geen bezwaar tegen te hebben dat Tekla, wonderlijk genoeg, door omstandigheden gedwongen, zichzelf doopt terwijl zij in het nauw wordt gedreven door vervolging. Zij bedient dus als vrouw op wonderlijke wijze een sacrament en heeft dit mogelijk vaker gedaan.¹⁷ Verder moedigt Paulus haar aan in haar zelfstandige houding en om te reizen. En het belangrijkste, de apostel draagt haar op om onderwijs te geven in het Woord van God.¹⁸ Dit laatste is regelrecht in strijd met wat wij weten over de opvattingen van Paulus in de pastorale brieven, waar hij schrijft:

Een vrouw dient zich gehoorzaam en bescheiden te laten onderwijzen.; ik sta dus niet toe dat ze zelf onderwijst of gezag over mannen heeft; ze moet bescheiden zijn.¹⁹

Dat is toch wel een hele wonderlijke tegenstelling! De laatste woorden zijn binnen de kerk heel bekend en berucht, en vaak geciteerd in discussies over de vrouw in het ambt, maar het Teklaverhaal over een vrouw die nota bene in de ogen van de apostel Paulus geschikt is om sacramenten te bedienen, lijkt in de kerk onder tafel te zijn verdwenen. Nu zijn er critici die zeggen: 'Er zijn verschillende opvattingen in de vroege kerk en de leiders vechten hun strijd uit over de rug van vrouwen als Tekla. Het gaat eigenlijk helemaal niet over Tekla. Het gaat over Paulus. Hij is immers de man Gods. Maar meer nog, het gaat over de macht van mannen. Tekla is dan slechts een symbolische figuur om de strijd tussen de mannen in de kerk uit te vechten. Het gaat ten diepste om de macht en Tekla is niet meer dan een attribuut of een middel om iets duidelijk te maken.'²⁰

Daar ben ik het niet mee eens. Ik geloof wel degelijk dat wij via de figuur van Tekla vrouwen in de vroege kerk horen spreken, sterker nog: Tekla als persoon heeft ook ons iets te vertellen. Zij vertolkt een indringende vraag om aandacht en geeft een krachtig getuigenis van een mens

¹⁴ Parafrase, Galaten 3,28.

¹⁵ Cf. Meijer, F., *Paulus. Een leven tussen Jeruzalem en Rome*, Amsterdam 2012, 80-81. Het woord 'paullus' betekent in het latijn ook klein.

¹⁶ De Handelingen van Paulus en Tekla, 3.

¹⁷ Zoals de latere kerk dat zag.

¹⁸ Zie buiten de gelezen tekst ook: De Handelingen van Paulus en Tekla, 41.

¹⁹ 1 Timoteüs 2, 11-12.

²⁰ Bijv. de bekende Franse antropoloog Claude Lévi-Strauss (1908-2009).

die zelf een boodschap heeft.²¹ Tekla laat ons als mens iets zien van de bevrijdende kracht van het vroege christendom en er heeft ooit een historische persoon van vlees en bloed achter de legende bestaan die waarschijnlijk zelf een leidinggevende vrouw in de kerk is geweest. Zij was niet alleen. Iemand heeft eens uitgerekend dat 25% van de medewerkers van Paulus die in de brieven van de apostel, dus in de canonieke bijbel, genoemd worden vrouw waren: de namen van Euodia,²² Febe,²³ Julia,²⁴ Junia,²⁵ Maria,²⁶ Nymfa,²⁷ Persis,²⁸ Prisca,²⁹ Syntyche,³⁰ Tryfena en Tryfosa worden genoemd.³¹ En dan is er ook nog een aantal vrouwen dat niet bij name wordt genoemd, bijvoorbeeld de moeder van Rufus en de zuster van Nereus.³² Vele vrouwen die later leefden en zich hebben ingezet voor de kerk, hebben zich in hen gespiegeld.

Tekla doopt en zij geeft onderricht. Zij is wel een vrouwelijke apostel genoemd. Het zou best kunnen dat de legende van Tekla in de vroege kerk heeft gefunctioneerd heeft ter legitimering van vrouwelijke ambtsdragers. Hier was immers een vrouw van onbesproken gedrag, die door God zelf tot twee maal toe van de dood werd gered. Deze Tekla getuigde van haar geloof en zij zorgde, zo wordt er verteld, voor de armen met kleding en geld.

Het verhaal van Tekla is waarschijnlijk rond 160 na Chr. opgeschreven, dus zeker 100 jaar na de periode waarin Paulus rondtrok door het Middellandse Zeegebied. Kerkvader Tertullianus (ca. 160-230), noemt het verhaal. Hij kent het, maar heeft er kritiek op dat Tekla als vrouw het evangelie verkondigt en doopt.³³ Juist dat verzet van Tertullianus geeft aan dat er in die tijd al ook mensen moeten zijn geweest die het geweldig vonden.

Het is buitengewoon tragisch maar voor vrouwen is er eeuwenlang geen plaats geweest in de leiding van de kerk. De Rooms-katholieke kerk wordt nog steeds louter door mannen geleid. Vrouwen die Tekla wilden navolgen kregen een plaats in de kloosters. Vrouwenkloosters hebben naast de mannenkloosters een grote bloei gekend en veel voor de kerk betekend. Dat kan vandaag heel ver van onze beleving af staan, maar het is wel zo. Eind 4^e eeuw maakte de Spaanse Egeria een tocht naar Palestina waarvan zij uitvoerig verslag deed. Zij stuitte op een levendige Tekla verering te Seleucia in het huidige Zuid-Oost Turkije. An de heilige Tekla was daar toen een kerkje gewijd en daaromheen was een groot aantal kloostercellen gebouwd voor mannen én voor vrouwen.³⁴ Zij baden tot God en lazen elkaar voor uit 'De Handelingen

²¹ Matthews bestrijdt de auteurs die Tekla en andere vrouwen in dergelijke antieke teksten reduceren tot een louter 'teken' ('sign') waarvan mannen, die de hoofdrol spelen en vaak een conflict om de macht uitvechten, zich bedienen. In navolging van de bekende Franse antropoloog Lévi-Strauss, maken vele uitleggers zich hier schuldig aan. Matthews stelt: Vrouwen spreken zelf ook! Zelfs via door mannen bewerkte teksten. Er is wel degelijk een realiteit waarin vrouwen een grote rol spelen, is het niet in de tijd waarin het verhaal zich afspeelt, dan wel in de tijd waarin het is doorverteld en de tijd waarin het is opgeschreven en de tijd waarin het is gelezen! Zie ook: Elisabeth Schüssler Fiorenza: 'Women were essential shapers of early Christian practice.' Matthews,

ibidem. Cf. Fokkelien van Dijk, *Sporen van vrouwenteksten in de Hebreeuwse bijbel*, Utrecht 1992. ²²
Filippenzen 4,2.

²³ Romeinen 16,1.

²⁴ Romeinen 16,15.

²⁵ Romeinen 16,7.

²⁶ Romeinen 16,6.

²⁷ Kolossenzen 4,15.

²⁸ Romeinen 16,12.

²⁹ Romeinen 16,3; 1 Korintiërs 16,19 en 2 Timoteüs 4,19.

³⁰ Filippenzen 4,2.

³¹ Romeinen 16,12.

³² O.a. in Romeinen 16, 1 en 16. Heine, S., *Vrouwen der vroege Christenheid. Een historische kritiek op de feministische theologie*, Nijkerk 1991, 96.

³³ Tertullianus, *De Baptismo* 17,5.

³⁴ Aangehaald in: Klijn, *ibidem*, 157.

8

van Paulus en Tekla' en vonden inspiratie in de keuze van Tekla voor God. Misschien kunnen wij dat op onze manier ook wel doen.

Amen.

Uitzending en zegen

Als jullie vanhier gaan, weet dat jullie hemelse Vader jullie roept. Hij roept een ieder van ons om het leven op te vatten als een kans, dag na dag zijn er immers vele mogelijkheden het verschil te maken voor mensen die God op je weg brengt. Deze wereld is bedoeld toe te groeien naar de schepping van Gods hand, de God die in staat is te zien dat iets, dat iemand goed is, zonder ophouden.

De genade van onze Heer Jezus Christus,
de liefde van God,
de gemeenschap van de Heilige Geest,
is met jullie allen.

Afbeelding voorzijde: Tekla tussen de leeuwen, reliëf in zandsteen 6e eeuw, The Atkins Museum, Kansas City. Tekla staat op dit reliëf in zandsteen 6e eeuw (The Atkins Museum, Kansas City) midden tussen een leeuw en een leeuwin, die haar geen kwaad doen. Zij draagt een gordel en haar handen zijn achter haar rug. Twee engelen zien op haar neer. De Handelingen van Paulus en Tekla, vertellen dat er een Syrische magistraat, genaamd Alexander, verliefd op Tekla was. Toen zij hem afwees, werd Tekla veroordeeld voor de wilde dieren geworpen te worden in het amfitheater van Iconium als publiek vermaak. Maar de dieren deden haar geen kwaad, integendeel. Leeuwen beschermden Tekla en likten haar voeten.

